

УДК 378.014.25.014.6

Катерина ОЛЕКСАНДРЕНКО

доктор психологічних наук, професор,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9735-3715>
e-mail: oleksandrenkok@gmail.com

Лілія ПЕТЛІОВАНА

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8873-7733>
e-mail: petliovana@gmail.com

Наталія СОБОЛЬ

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8142-008X>
e-mail: sobolna@gmail.com

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКРИПЦІЇ ПРИ ЧИТАННІ ТЕКСТІВ З ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Сучасне застосування фонетичної транскрипції вимагає від освітньої практики відмовитися від ізольованого викладання символічної системи та початку комплексного формування фонетичної грамотності. Це передбачає активне впровадження мультимодальних та цифрових ресурсів, постійне підвищення методичної компетентності викладачів та розробку інтегрованих підходів до вивчення мови, що відповідають актуальним потребам сучасної мовної освіти. Загалом результати дослідження підтверджують, що транскрипція - це не застарілий навчальний інструмент, а важливий елемент формування мовної та когнітивної компетенції. Її використання сприяє розвитку усвідомленості у вивченні мови, формує навичку звукового аналізу та посилює мотивацію до вдосконалення вивчення мови. Особливо значущим є поєднання транскрипції із сучасними цифровими засобами, які роблять процес навчання більш інтерактивним, гнучким та доступним.

Ключові слова: фонетична транскрипція; фонетична грамотність; мовна освіта; мовна та когнітивна компетенції; процес навчання.

Kateryna OLEKSANDRENKO, Liliia PETLIOVANA, Nataliia SOBOL
Khmelnitskyi National University

A MODERN APPROACH TO THE USE OF TRANSCRIPTION WHEN READING TEXTS ON ECONOMIC ISSUES IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES FOR PROFESSIONAL PURPOSES

The modern application of phonetic transcription requires educational practice to abandon the isolated teaching of the symbolic system and begin the comprehensive formation of phonetic literacy. This involves the active introduction of multimodal and digital resources, the continuous improvement of teachers' methodological competence, and the development of

integrated approaches to pronunciation that meet the current needs of modern language education. Overall, the results of the study confirm that transcription is not an outdated teaching tool, but an important element in the formation of linguistic and cognitive competence. Its use promotes the development of awareness in language learning, forms the skill of sound analysis, and strengthens motivation to improve pronunciation. Particularly significant is the combination of transcription with modern digital tools, which make the learning process more interactive, flexible and accessible.

The integration of transcription into foreign language teaching should be viewed as a complex task involving pedagogical, cognitive and technological components. Only through their coordinated interaction can transcription become an effective tool for developing pronunciation skills and forming conscious foreign language proficiency in the context of digital education. Prospects for further research are related to the study of the influence of neuropsychological factors (perception of sound patterns, short-term memory, attention) on the acquisition of transcription, as well as the development of interlingual learning models that take into account typological differences in phonetic systems. In addition, an important direction is the creation of hybrid educational platforms where transcription will be used in conjunction with visual and audio resources, as well as elements of gamification and virtual reality.

Keywords: phonetic transcription; phonetic literacy; language education; linguistic and cognitive competences; learning process.

<https://doi.org/10.31891/PT-2026-2-27>

Стаття надійшла до редакції / Received 16.04.2026

Прийнята до друку / Accepted 20.05.2026

Опубліковано / Published 28.05.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Катерина ОЛЕКСАНДРЕНКО, Лілія ПЕТЛЮВАНА, Наталія СОБОЛЬ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку балансу між традиційним символічним навчанням та сучасними мультимодальними формами подачі матеріалу. Наукова новизна полягає у комплексному розгляді транскрипції як інструменту, що інтегрує когнітивний, методичний та технологічний аспекти.

Сучасна методика викладання іноземних мов зазнає суттєвих змін в умовах цифровізації освітнього простору. Поява онлайн-курсів та автоматичних систем розпізнавання мовлення актуалізує питання точності вимови та формування фонетичної грамотності. У цьому контексті фонетична транскрипція набуває нового значення – як інструмент усвідомленого сприйняття та контролю мовлення у мультимодальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблема навчання транскрипції зумовлена різноспрямованістю оцінок її корисності серед викладачів та тих, хто

навчається. Згідно із дослідженнями Д. Дурукан та Б. Гекгез-Курт, викладачі визнають цінність транскрипційних символів для розвитку слухового сприйняття та самооцінки вимови, проте вказують на низку труднощів [3]. Серед них недостатня власна підготовка, низька мотивація здобувачів, а також відсутність єдиної системи символів: у різних джерелах використовується або Міжнародний фонетичний алфавіт (ІРА), або національні або спрощені варіанти [6].

Теоретична база дослідження формується на перетині кількох наукових напрямків. У лінгводидактиці транскрипція розглядається як частина системи формування вимовної компетенції, що містить аудіювання, артикуляційні вправи та візуальні моделі звуків. Психолінгвістичний аспект пов'язаний із розвитком фонематичного слуху та артикуляційної пам'яті. Фонетика забезпечує візуалізацію звукового ладу мови, а когнітивні науки вивчають особливості сприйняття символічної інформації.

Формулювання цілей статті

Мета статті – розкрити сучасні підходи до використання транскрипції під час навчання іноземної мови. Для її досягнення необхідно проаналізувати вітчизняні та зарубіжні дослідження з проблеми, виявити переваги та обмеження застосування транскрипції, а також визначити роль викладача та технологій у підвищенні ефективності навчання.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що успішне використання транскрипції можливе за умови поєднання візуальної та аудіальної інформації, врахування когнітивних особливостей здобувачів та методичної готовності викладача.

Дослідження ґрунтується на огляді сучасних праць, присвячених різним аспектам навчання фонетичної транскрипції. До ключових джерел увійшли зарубіжні дослідження Д. Дурукан і Б. Гекгез-Курт, Р. Сарват, Д. Липинська, Р. Маскара та інших дослідників даної теми. Аналіз охоплював англомовні статті із платформ ResearchGate, ERIC.

Дослідження має оглядово-аналітичний характер. У роботі застосовувалися змістовний та тематичний аналізи, зіставлення педагогічних моделей та концепцій, вивчення проблеми когнітивного навантаження, аналіз вікових аспектів навчання та ролі цифрових інструментів. Вибір джерел визначався їхньою репрезентативністю, новизною та науковою достовірністю.

Виклад основного матеріалу

Сучасні дослідження демонструють два основні підходи до впровадження транскрипції в освітній процес. Традиційна модель передбачає систематичне вивчення фонетичних символів (IPA) із подальшим застосуванням під час читання та запису слів. Інноваційна модель, описана Д. Липинська, орієнтована на інтеграцію аудіо- та візуальних елементів: учні освоюють символи паралельно з прослуховуванням зразків мови та відеодемонстрацією артикуляції. Такий підхід сприяє розвитку фонетичної свідомості та формуванню міжканалних зв'язків між слуховим та зоровим сприйняттям [4].

Ефективність транскрипції залежить від віку тих, хто навчається. Молодші школярі (до 11-12 років) мають труднощі через обмежений рівень абстрактного мислення і краще сприймають матеріал через ігрові та аудіовізуальні форми – пісні, казки, діалоги [5]. Підлітки та дорослі, навпаки, демонструють готовність до усвідомленого сприйняття звукового ладу мови та здатні використовувати транскрипцію для самокорекції вимови [6].

На особливу увагу заслуговує проблема когнітивного навантаження при освоєнні транскрипції [3]. Надмірне символічне навантаження викликає напругу, особливо у здобувачів, чия рідна мова не заснована на латинській графіці. У зв'язку з цим потрібний дозований підхід із врахуванням індивідуальних когнітивних відмінностей.

Аналіз впливу транскрипції формування фонетичних навичок дозволяє виокремити низку переваг. До них належать розвиток фонематичного слуху, підвищення точності артикуляції та формування здатності до самостійної корекції помилок. Відповідно до спостережень Р. Сарват, учні, які систематично використовують транскрипцію, демонструють більш високий рівень усвідомленості при сприйнятті та відтворенні звуків [7]. Водночас відзначаються й певні обмеження: можливе змішання транскрипційних знаків та орфографічного написання, що здатне тимчасово знижувати рівень правописної грамотності. Умови ефективності застосування транскрипції передбачають поєднання з аудитивними вправами, включення елементів самоконтролю та зворотний зв'язок, а також використання транскрипції як компонента комплексного навчання вимові. У зарубіжних дослідженнях також підкреслюється роль педагогічної підготовки та автономного навчання студентів: учасники стверджують, що підготовка вчителів, самоконтроль учнів як засоби оцінювання та інтеграція технологій є вирішальними для ефективного навчання вимови з використанням фонетичних символів [3]. Це збігається із

висновками українських фахівців щодо необхідності поєднання транскрипції з елементами цифрового контролю та самоперевірки.

Сучасні цифрові інструменти значно розширюють можливості навчання транскрипції. До них належать онлайн-тренажери (наприклад, Sounds of Speech), автоматичні системи розпізнавання мовлення (такі як Google Pronunciation Tool), а також інтерактивні платформи та мобільні програми. Інтеграція цих технологій, як зазначають Д. Дурукан та Б. Гекгез-Курт, сприяє підвищенню мотивації здобувачів, зниженню суб'єктивного сприйняття труднощі матеріалу, створенню умов для автономного навчання та використанню транскрипції як інструменту самоперевірки та зворотного зв'язку в онлайн-середовищі [3].

Аналіз досліджень Д. Дурукан і Б. Гекгез-Курт, Р. Сарват, Д. Липинська і Х. Момпеана дозволяє виокремити декілька ключових законмірностей. Насамперед, ефективність транскрипції безпосередньо залежить від рівня мовної усвідомленості тих, хто навчається: за низької підготовки символічний запис звуків сприймається як другорядний і надмірний, тоді як при високому рівні підготовки транскрипція стає ефективним засобом автономного контролю промови.

Не менш важливою є роль методичної гнучкості викладача. Найчастіше невдачі під час навчання транскрипції зумовлені складністю самої системи символів, а невмінням педагога адаптувати її під конкретний рівень навчальної групи.

Істотне значення має проблема когнітивного навантаження та необхідність мультимодальної подачі матеріалу. Як свідчать дослідження зарубіжних вчених, сприйняття символів IPA потребує певного рівня візуально-графічної компетенції. Оптимальним вважається поєднання трьох каналів сприйняття: візуального (символи), слухового (звуки) та кінестетичного (спостереження артикуляції через відео чи анімацію).

Цікавою тенденцією останніх стала гейміфікація процесу навчання транскрипції. Як зазначає Д. Липинська, ігрові завдання на розпізнавання звуків за символами суттєво підвищують залучення здобувачів та стимулюють розвиток фонетичного слуху. Одночасно відбувається трансформація форм контролю: традиційні письмові диктанти та усні опитування поступово поступаються місцем цифровим тестам із миттєвим зворотним зв'язком [4]. Таким чином, транскрипція перестає бути лише допоміжним інструментом та стає невід'ємною частиною комплексної системи формування фонетичної грамотності, що поєднує когнітивні, технологічні та мотиваційні аспекти навчання.

Сучасні дослідження демонструють, що ефективність навчання транскрипції значною мірою визначається як методикою, а й психологічними чинниками. На мотивацію тих, хто навчається, впливають їхні індивідуальні когнітивні стилі, впевненість у власних фонетичних можливостях та ставлення до помилок. В процесі навчання часто спостерігається феномен «афективного фільтра» – ті, хто навчається, які мають страх перед помилками, намагаються уникати усної практики, що перешкоджає формуванню вимовної компетенції. Використання транскрипції у цьому контексті постає як спосіб зниження тривожності: символічний запис допомагає зробити процес навчання більш усвідомленим і передбачуваним.

Особливу роль відіграє соціальний та комунікативний контексти вивчення транскрипції. У групових форматах (міні-курси, тандем-навчання, проектна робота) транскрипція стає засобом обговорення фонетичних явищ, сприяє розвитку мовної рефлексії та формування навичок самооцінки вимови. У працях Р. Сарват і Д. Липинська зазначається, що при спільному аналізі транскрипційних помилок ті, хто навчається, активніше коригують власні мовні звички та швидше засвоюють артикуляційні закономірності [4; 7].

Інтерес становлять і міжкультурні аспекти викладання транскрипції. У країнах, де англійська чи французька мова викладаються як іноземні, спостерігаються відмінності у сприйнятті символічного запису. Наприклад, для носіїв мов із нелатинською графікою (української, арабської, китайської) транскрипція виконує як функцію фонетичного коду, а й роль посередника між різними системами письма. Це надає навчанню додатковий когнітивний вимір та потребує адаптації методик. Ефективним рішенням стає використання візуальних асоціацій, колірного кодування та мультимодальних вправ, що з'єднують звук, символ та зображення артикуляції.

Не менш важливо розглядати транскрипцію як елемент метамовної компетенції. Здатність оперувати фонетичними символами свідчить про перехід того, хто навчається, до рівня усвідомленого аналізу мовних одиниць. У цьому сенсі транскрипція розвиває як фонетичні, а й когнітивні навички – увагу, пам'ять, аналітичне мислення. Ті, хто засвоїв транскрипцію, демонструють кращу здатність до розпізнавання фонологічних закономірностей та більший рівень автономності під час роботи з автентичними аудіоматеріалами.

Сучасні цифрові технології відкривають нові перспективи інтеграції транскрипції до навчання. Застосування інтерактивних тренажерів, голосових асистентів та систем розпізнавання мовлення

дозволяє не лише автоматизувати процес перевірки вимови, а й зробити її персоналізованою. Штучний інтелект здатний підбирати індивідуальні завдання із врахуванням аналізу типових помилок того, хто навчається, формуючи цим адаптивну траєкторію навчання. Такі технології вже реалізовано у мобільних додатках типу ELSA Speak, Pronunciation Coach, Speechling, де транскрипція використовується у зв'язку з аудіовізуальним зворотним зв'язком.

Важливо наголосити, що цифровізація навчання не скасовує ролі викладача. Навпаки, педагог стає медіатором між технологією та здобувачем: він забезпечує інтерпретацію отриманої інформації, допомагає останньому зрозуміти логіку транскрипції та перетворити її на інструмент самокорекції.

Можна зробити висновки про те, що ефективне використання транскрипції у цифровому середовищі вимагає поєднання технологічної компетентності викладача та методичної флексibility, що дозволяє інтегрувати транскрипцію до комунікативних завдань, ігор, проектів та завдань з елементами рефлексії.

Загалом результати дослідження підтверджують, що транскрипція – це не застарілий навчальний інструмент, а важливий елемент формування мовної та когнітивної компетенції. Її використання сприяє розвитку усвідомленості у вивченні мови, формує навичку звукового аналізу та посилює мотивацію до вдосконалення вимови. Особливо значущим є поєднання транскрипції із сучасними цифровими засобами, які роблять процес навчання більш інтерактивним, гнучким та доступним.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням впливу нейропсихологічних чинників (сприйняття звукових патернів, робота короткочасної пам'яті, увага) на засвоєння транскрипції, а також із розробкою міжмовних моделей навчання, що враховують типологічні відмінності фонетичних систем. Крім того, важливим напрямком стає створення гібридних освітніх платформ, де транскрипція використовуватиметься у зв'язку із візуальними та аудіальними ресурсами, а також з елементами гейміфікації та віртуальної реальності. Таким чином, інтеграція транскрипції до системи навчання іноземних мов має розглядатися як комплексне завдання, що містить педагогічний, когнітивний та технологічний компоненти. Лише за умови їхньої узгодженої взаємодії транскрипція здатна стати ефективним інструментом розвитку вимовної компетенції та формування усвідомленого володіння іноземною мовою в умовах цифрової освіти.

В процесі дослідження було виявлено ключові закономірності застосування фонетичної транскрипції у сучасній лінгводидактиці.

Насамперед, позначилися дві концептуально різні моделі впровадження транскрипції в освітній процес. Традиційна модель базується на послідовному освоєнні фонетичних символів Міжнародного фонетичного алфавіту із подальшим їхнім застосуванням під час читання та запису мовних одиниць. Інноваційний підхід, що отримав розвиток останніми роками, передбачає принципово іншу логіку освоєння: символи транскрипції засвоюються паралельно з аудитивним сприйняттям мови та візуальним спостереженням артикуляційних рухів, що формує цілісну фонетичну свідомість того, хто навчається. У цьому відбувається важливе переосмислення методичної ролі викладача. Замість простої трансляції знань про транскрипційні символи педагог стає організатором освітнього процесу, спрямованого формування стійких навичок самостійної корекції вимови. Це вимагає від викладача володіння сучасними цифровими інструментами, вміння підбирати адекватні ресурси для різних вікових груп та рівнів підготовки, а також здатність інтегрувати транскрипцію до комплексних вправ на розвиток усіх видів мовної діяльності.

Перспективними напрямками подальшого розвитку цієї галузі є:

- розробка персоналізованих методик навчання транскрипції із врахуванням когнітивних особливостей та рівня мовної підготовки тих, хто навчається;
- створення адаптивних цифрових курсів, які використовують елементи штучного інтелекту для індивідуалізації навчання;
- проведення порівняльних досліджень ефективності транскрипції для мов із різними графічними системами;
- удосконалення програм підготовки викладачів для роботи із мультимодальними ресурсами.

Висновки з даного дослідження

і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, сучасне застосування фонетичної транскрипції вимагає від освітньої практики відмовитися від ізольованого викладання символічної системи та початку комплексного формування фонетичної грамотності. Це передбачає активне впровадження мультимодальних та цифрових ресурсів, постійне підвищення методичної компетентності викладачів та розробку інтегрованих підходів до вимови, що відповідають актуальним потребам сучасної мовної освіти. Загалом результати дослідження підтверджують, що транскрипція – це не застарілий навчальний інструмент, а важливий елемент формування мовної та когнітивної компетенції. Її використання

сприяє розвитку усвідомленості у вивченні мови, формує навичку звукового аналізу та посилює мотивацію до вдосконалення вимови. Особливо значущим є поєднання транскрипції із сучасними цифровими засобами, які роблять процес навчання більш інтерактивним, гнучким та доступним.

Інтеграція транскрипції до системи навчання іноземних мов має розглядатися як комплексне завдання, що містить педагогічний, когнітивний та технологічний компоненти. Лише за умови їхньої узгодженої взаємодії транскрипція здатна стати ефективним інструментом розвитку вимовної компетенції та формування усвідомленого володіння іноземною мовою в умовах цифрової освіти. Перспективи подальших розвідок пов'язані із вивченням впливу нейропсихологічних чинників (сприйняття звукових патернів, робота короткочасної пам'яті, увага) на засвоєння транскрипції, а також із розробкою міжмовних моделей навчання, що враховують типологічні відмінності фонетичних систем. Крім того, важливим напрямком стає створення гібридних освітніх платформ, де транскрипція використовуватиметься у зв'язку із візуальними та аудіальними ресурсами, а також з елементами гейміфікації та віртуальної реальності.

References

1. Almoayidi, K. A. (2025). Phonetic-practice based training to enhance transcription and pronunciation awareness. *Social Sciences & Humanities Open*, 12. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101830>
2. Batool, R., Sarwat, S., Shahzad, S. (2021). Investigating the effectiveness of phonetic symbols instructions on pronunciation of ESL learners. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 18 (10), 2282-2290.
3. Durukan, D., Gokgoz-Kurt, B. (2024). EFL instructors' views on the use of phonetic symbols for teaching pronunciation. *Acuity : Journal of English Language Pedagogy, Literature and Culture*, 9 (2), 232-252. <https://doi.org/10.35974/acuity.v9i2.3183>
4. Lipińska, D. (2018). Training primary school learners in L2 speech production: why not? University of Lodz. Institute of English Studies. *Accent*, 23.
5. Maskara, R. (2013). Introducing English pronunciation teaching in Indian educational system – “Why” and “How”. *Language in India*, 13 (3), 333-346.
6. Mompean, J. A., Lintunen, P. (2015). Phonetic notation in foreign language teaching and learning: potential advantages and learners' views. *Research in Language*, 13 (3), 292-314. <https://doi.org/10.1515/rela-2015-0026>
7. Sarwat, R., Mahmood, A., Uzair, M. (2023). Impact of phonemic transcription on learners' English spelling: a segmental study. *Journal of Languages, Culture and Civilization*, 5 (1), 1-15. <https://doi.org/10.47067/jlcc.v5i1.152>